

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

V. An & qua ratione diuina Prouide[n]tia co[n]ciliari possit cu[m] libertate arbitrij creati, speciatim ex me[n]te S. Thomæ, & quid de Fato ac fortuna sentiendum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

ribus Molina loc. cit. & dictum supra disp. 2. q. 10. dub. 5.

9 Quod verò Caietanus addit, providentiam Dei spectare ad voluntatem Dei consequentem, intelligendum est, iuxta sensum primæ, secundæ, & tertiæ assertionis: quantum enim ad actualem consecutionem finis particularis attinet, ea aliquando solam voluntatem antecedentem complectitur, ut rectè Ferrarientis loc. cit. Eodemq; sensu intelligendus est etiam S. Thomas locis illis, quos pro se citavit Caietanus. Neq; enim S. Thomas locis à Caietano in vtramque partem citatis plus docet, quam hæc duo; primum est, providentiam diuinam non falli, quin & finem vniuersalem semper; particulari autem pro arbitrio diuinæ voluntatis, quando & quoties vult Deus, consequi: alterum est, de ratione tamen diuinæ providentiæ non esse actuaalem consecutionem finis; quæ diuersa quidem sunt; sed sibi minime contraria, ut ex dictis constat.

DVBIVM V.

An & quæ ratione diuina Providentia concilietur cum libertate arbitrii creati; speciatim etiam ex mente S. Thomæ: & quid de fato ac fortuna sentiendum.

S. Thomas 1. p. q. 22. a. 4.

1 **S**uppositis iis, quæ disp. præced. quæst. 8. dub. 11. & quæst. 10. dub. 7. & q. 11. dub. 1. à nobis disputata & explicata sunt, facilis est huius rei explicatio. Cum enim diuina providentia dupliciter spectari possit; primò secundum se, ut est actus immanens in Deo; deinde etiam quoad executionem, quam esse ipsam rerum gubernationem dictum est hic dub. 1. facile ex dictis disp. præced. loc. cit. liquet, Providentiam diuinam cum libertate arbitrii creati, adeoque & contingentia causarum secundarum optimè conuenire. Cum enim secundum se, ut actus immanens est in Deo, formaliter sit actus intellectus, & scientia quædam practica in Deo; simul tamen etiam connotans actum voluntatis, ut dub. 1. dictum, constat, providentiam non magis pugnare cum libertate arbitrii, quam ipsam scientiam & voluntatem diuinam; quarum prior quæ ratione cum libertate concilietur, exposuimus cit. quæst. 8. dub. 11. Voluntatis autem diuinæ concordiam cum eadem libertate explicauimus cit. quæst. 10. dub. 7. vbi simul etiam diximus, tametsi Deus sua providentia actus nostros in particulari quandoque absolutè prædefiniret, id tamen cum libertate arbitrii optimè stare posse.

2 Quod eò etiam pertinet, ut etiam si diuinam providentiam formaliter constitutam esse existimarem, in efficaci quodam actu Imperii, ab omni cognitione intellectus distincto, nostramque determinationem & libertatem antecedente, vt nonnulli existimant, eum tamen actum Dei internum

per se libertati nostræ officere nihil posse intelligamus: quandoquidem eà ratione plus Deo non tribueretur, quantum ad præsens negotium pertinet, quam præfinitio quædam actuum nostrorum absoluta, & antecedens nostram libertatem; quæ quæ ratione per se libertati nihil obstat, ibidem diximus; quanquam eum actum Imperii, ex alio capite, & iam superius dub. 1. reieciimus, & q. seq. dub. 3. rursus reieciemus.

Quod si Providentia diuina spectetur secundum sui executionem, quam diximus esse gubernationem, patet itidem ex dictis disp. præced. q. 10. dub. 7. & q. 11. dub. 1. eam libertati nostræ nihil præiudicare; quandoquidem executio providentiæ consistit partim in auxiliis gratiæ præuenientis, partim in actuali concursu diuino cum actibus liberi arbitrii: neutro autem modo impeditur libertatem arbitrii nostri ex eo declarauimus; quia neutro modo physicè ac intrinsicè prædeterminatur liberum arbitrium, nec connaturalis eius agendi modus villo modo immutatur, vel impeditur; sed auxiliis gratiæ excitatur solum & adiuuatur voluntas, vt possit bene agere, & si efficacia sint, re ipsa bene agat; cum absolutè tamen etiam possit non agere, ut dictum cit. dub. 7. & pluribus etiam in materia de gratia explicandum est: concursu verò diuino mouetur quidem efficaciter voluntas, sed motione solum simultanea, non naturæ & causalitatis ordine antecedente nostram determinationem, vt ibidem dictum.

3 Atque cum his optimè conuenit, quod de concordia diuinæ providentiæ cum libertate arbitrii docet S. Thomæ hic q. 22. art. 4. vbi cum docuisset, diuinam providentiam quibusdam rebus necessitatem imponere; iis nimirum effectibus, quibus præparauit causas necessarias; non autem omnibus, vt quidam, inquit, crediderunt; eò quod quibusdam effectibus præparauit causas solum contingentes; qui proinde etiam eueniunt contingenter, secundum conditionem proximarum causarum; de qua re, contra Scotum actum est superius, disp. præced. quæst. 10. dub. 5. mox in solutione argumentorum, diuinam providentiam cum libertate nostrâ ita conciliat, vt ab ipsa efficacia diuinæ providentiæ, concordia rationem desumat. Cum enim primò obiectum fuisset hoc argumentum: *Omnis effectus, qui habet aliquam causam per se, quæ iam est vel fuit, ad quam de necessitate sequitur, provenit ex necessitate, ut philosophus probat in 6. Metaph. text. 7. sed providentia Dei cum sit æterna, præexistit, & ad eam sequitur effectus de necessitate; non enim potest diuina providentia frustrari: Ergo providentia diuina necessitatem rebus præiudicatis imponit:* Respondet S. Thomas ad 1. *Effectus diuinæ providentiæ non solum est, aliquid euenire quocunque modo, sed aliquid euenire vel contingenter, vel necessario. Et ideo euenit infallibiliter & necessario, quod diuina providentia disponit euenire infallibiliter & necessario: & euenit contingenter, quod diuinæ providentiæ ratio habet, ut contingenter eueniat.* Eodem modo loquitur resp. ad 2.

4 Et rursus resp. ad 3. cum obiectum fuisset locus Boetij lib. 4. de consol. pros. 6. asserentis, quod *Fatum* (quo nomine Boetius providentiæ executionem, seu diuinam gubernationem intelligere videtur)

ab immobilibus prouidentia proficiens exordis actus fortunæ que hominum indissolubili causarum connexionē adstringit: Respondet S. Thomas his verbis: quod indissolubilitas illa, & immutabilitas, quam Boetius tangit, pertinet ad certitudinem seu infallibilitatem prouidentia, quæ non deficit à suo effectu, neque à modo eueniendi, quem prouidit; non autem pertinet ad necessitatem effectuum. Et considerandum est, quod necessarium & coningens proprie consequuntur ens, in quantum huiusmodi: Vnde modus contingentiæ & necessitatis cadit sub prouisione Dei, qui est uniuersalis prouisor totius Entis; non autem sub prouisione aliquorum particularium prouisorum. Ita S. Thomas; qui ad eundem etiam modum loquitur. q. 19. a. 8. & lib. 3. cont. gent. cap. 94. ubi ex instituto etiam hanc materiam persequitur.

5 Vbi hæc duo notanda. primum est, S. Thomam concordiam prouidentia diuinæ cum libertate arbitrii, referre quidem in efficaciam eiusdem prouidentia, sed non hoc sensu, quasi quisquis demum sit modus executionis diuinæ prouidentia, & concursus eiusdem etiam cum causis liberis, id libertati arbitrii nihil possit præiudicare; hoc enim superius disp. præced. q. 11. dub. 1. refutauimus: sed quia ob ipsam efficaciam diuinæ prouidentia, nõ deest modus Deo, quo, salua libertate nostra, effectus prouidentia infallibiliter quidem eueniant, & executioni mandentur, sed non necessariò physica & absoluta necessitate: quem modum cit. q. 10. dub. 7. & quæst. 11. dub. 1. explicauimus.

Alterum est, S. Thomam nullo vspiam verbo eam rationem concordia prouidentia diuinæ cum libertate arbitrii nostri innuere, vt significet, prouidentiam diuinam, secundum se, & vt actus quidam, in Deo immanens est, non esse priorem ratione & natura libera nostra determinatione (in quo solo tamen recentiores quidam eam concordia rationem, positam arbitrantur, contra quos disputauimus supra disp. 2. q. 10. dub. 2.) etiam si optima alioqui occasio fuisset, & causa sufficiens in resp. ad 1. eam solutionem promendi: sed supposita prouidentia prioritate, qualis demum illa esset, ad eius efficaciam recurrentum sibi existimauit; vt hinc planè colligere liceat, eam concordia rationem à quibusdam recentioribus adferri solitam, S. Thomæ non fuisse cognitam: vt nec antiquioribus Theologis, Durando in 1. d. 46. q. 1. num. 7. Dionysio Carthusiano dist. 39. q. 2. Capreolo d. 45. q. 1. concl. 5. Ferrariensi 1. cont. gent. c. 85. Driedoni opusc. de concord. lib. arbit. & prædest. 2. p. c. 3. ad 1. aliisque pluribus, qui cum S. Thomæ, ad explicandam eam concordiam, docent, Dei voluntatem & prouidentiam tantæ virtutis & efficacitatis esse, vt licet ei nulla potentia & libertas creata resistere possit; omnes tamen causas, quibus cooperatur, suauiter moueat, & iuxta cuiusque naturam aut necessariò, aut liberè ad operandum impellat. Quia non solum operatur quod vult, sed modum etiam quem vult, in cooperando tenet, & per varias causas varios quoq; producit effectus, vt bene etiam retulit Vasquez hic disp. 99. cap. 3. Sed de hoc re plura loc. cit.

6 Atq; ex his etiam colligi potest, quid de fato sentiendum, de quo ex instituto agit S. Thomas 1. p. q. 116. & hæc tria rectè docet. Primum art. 1. fatum quidem prout ab Ethnicis philosophis olim accipie-

batur, pro certa illa dispositione siderum, in qua quisq; conceptus est, vel natus, qua etiam hominem ad omnia effecta & euenta necessariò trahi existimabant nihil esse, & diuinæ prouidentia aduersum: quo modo loquuntur tum alii Patres, tum speciatim S. Gregorius homil. 10. Epiph. nihilominus tamen alio sensu fatum dici posse ipsam ordinem diuinæ prouidentia; & hac ratione fatum posse rectè concedi cum Boetio lib. 4. profa 6. de consol. Nec admodum alienus est S. Augustinus lib. 1. de ciuit. Dei cap. 1. ubi ait: si propterea quisquam res humanas fato tribuit, quia ipsam Dei voluntatem vel potestatem fati nomine appellat, sententiam teneat, & linguam corrigat. Et cap. 9. Quod si fatum, inquit, à fando dictum intelligamus, cum Deus omnia immutabiliter sit locutus; quia omnia quæ futura sunt, & quæ ipse facturus immutabiliter nouit; hac utique ratione possemus fatum à fando appellare.

7 Secundum est a. 2. Fatum eo sensu, quem diximus, causaliter quidem esse ipsam diuinam prouidentiam, seu vt Augustinus loquitur, voluntatem vel potestatem Dei; at verò formaliter esse ipsam dispositionem seu feriem, siue ordinem causarum, in causis secundis existentem, & à Deo ordinatum, iuxta Boetium cit. lib. 4. profa 6. de consol. Fatum est in harenis rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quæque necit ordinibus. Et addit: Siue famulantibus quibusdam diuinæ prouidentia spiritibus fatum exercetur, seu anima, seu tota inseruiente natura, siue celestibus siderum motibus, seu Angelica virtute, seu demonum varia solertia, seu aliis quibus eorum, seu omnibus, fatalis series texitur.

8 Tertium est art. 3. Fatum secundum ipsam, per se dispositionem causarum secundarum, non esse prorsus immobile; sed solum, in quantum subest diuinæ prouidentia, immobilitatem quandam, habere, non quidem absolute necessitatis; sed conditionata; prout omnia quæ à Deo efficaciter prouisa sunt, infallibiliter, & ex hypothesi, necessariò eueniunt, vt supra locis citatis dictum.

9 Quartum est art. 4. Cum fatum sit vel ordinatio, vel ordo secundarum causarum ad effectus diuinitus prouisos, ea quidem quæ à Deo immediatè fiunt, non subdi fati; sicut est creatio rerum, glorificatio spirituum substantiarum, & alia huiusmodi: sed ea sola & omnia, quæ subiciuntur causis secundis. De quibus Boetius loc. citat. Series fati calum ac sidera mouet; elementa in se inuicem temperat, & alterna commutatione transformat. Eadem nascencia, occidentiaque omnia per similes factuum seminumque renouat progressus. Hæc actus fortunæ que hominum, indissolubili causarum connexionē constringit. &c. Ita rectè S. Thomas, quem immeritò vellicat Aureolus in 1. distinct. 40. quæst. 1. artic. 3. Ex quibus patet, fatum Christiano loquendi modo esse, executionem & effectum quandam prouidentia; non omnem quidem, sed eum, qui cernitur in dispositione passiva & ordine causarum secundarum, ex qua supposita efficaci DEI prouidentia, seu præuisione, infallibiliter sequuntur effectus.

Colligitur secundò quid de bona fortuna, & veris somniis sentiendum. De qua re breuiter hæc notanda. Primum est, reiecta stulta opinione quorundam Ethnicorum, tum poetarum, tum phi-

Iosophorum, qui fortunam siue Deam, siue Deum aliquem esse confinixerunt, temerè prosperos aduersosque casus inter mortales disperserunt, quos refellunt Lactantius lib. 3. cap. 28. & 29. & Augustinus lib. 4. de ciuit. Dei, cap. 18. fortunam in genere, prout aliquid commune est ad bonam & malam fortunam, nihil aliud esse, quam *causam per accidens in ipsis, quæ ob aliquem finem operantur*: iuxta Aristotelem 2. physic. cap. 6. text. 58. Quos ita, ut quia fortuna non est nisi circa effectum per accidens, ab operante non prouisum, respectu Dei Optimi Maximi, omnia & singula quæ euentura sunt prouidentis, nihil casu, nihil etiam fortuito agi dici possit, ut bene probat Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 4. & lib. 83. qq. q. 34.

10 Secundo notandum, ab hac fortuna aliquos dici bene fortunatos; alios male fortunatos; illos quia continuo quasi gaudent felicibus euentis, tum in rebus eligendis, tum in istis perficiendis & exequendis; etiam præter & supra vires humani consilij; cum tamen è contrario vtraque seculariter aduersa accidant. Et verò uti sunt diuersa hominum studia & officia, ita alius in alio officiorum genere bene fortunatus dicitur: nimirum alius in arte medica, seu in medendo; alius in arte militari, seu pugnando; alius in mercatura; alius in arte nauicularia; alius in architectonica, &c. Quo sensu Aureolus in 1. distinct. 40. quæst. 1. artic. 3. bonam fortunam ex sententia Aristotelis libello de bona fortuna definit, quod *bona fortuna continua*, inquit, & *diuina non est aliud, quam sine ratione natura, inclinans hominem, ad sequendum diuinos impulsus, quibus agitur ad prosecutionem boni & fugam mali*. In qua descriptione illud saltem verum est, & ab omnibus receptum, quod bona fortuna sit sine ratione; quo sæpe fit, ut bene fortunati sint minus prudentes, & magis insipientes, nimirum secundum ordinarias regulas humanæ prudentiæ, ut notauit etiam Aristoteles lib. 2. magn. moralium, cap. 9. ubi ait: *Fortuna in eiusmodi esse dicitur, ubi neq. mens ulla, neq. recta ratio est, &c.* Idcirco ubi mens plurima ac ratio, ibi fortuna minima: ubi plurima fortuna, ibi mens per exigua.

11 At verò tertio, quænam sit propria causa felicitium eiusmodi euentuum, seu prosperitatis fortunæ controuertitur. S. Thomas lib. 3. contra gent. cap. 11. assignat triplicem causam, Deum nimirum, Angelum, & corpora cœlestia. Henricus quodlib. 6. quæst. 4. damnata Aristotelis sententia, in solum Deum huius rei causam refert. Vtrumque refellere fatagens Aureolus loco cit. docet. *Eufortunium, seu bonam illam fortunam, esse naturalem vim & dispositionem homini inditam, quæ sequi videatur complexionem, quam quis consequitur ex influentia varia constellationum*. Quomodo etiam Aristoteles cit lib. 2. mag. moral. cap. 9. subiungit: *Est igitur prosperitas*

rationis expert: natura namq. fortunatus est, qui sine ratione ad bona impellitur, eaq. consequitur. Id vero natura est: nam anima inest huiusmodi a natura; quo sine ratione impellatur ad ea. Vnde bene habemus, eousq., ut si quis roget ita habentem. Cur nam id tibi ita libet agere? nescio, inquit, sed libet. Simile propemodum lymphatici: siquidem lymphatici citra rationem ad aliquid agendum impelluntur. Addit Aureolus ibidem propositione 2. prosperitatem illam, seu bonam fortunam, quæ videtur quibusdam hominibus naturalis, *reduci debere, ut in pluribus, in occultam quandam industriam, quam habent diuersi homines in diuersis*: quæ appellatur à philosopho in 6. Eth. Eustochia, seu bona coniectura; & in libello de bona fortuna, appellatur virtus diuinatoria.

12 Ceterum quartò, S. Thomæ doctrinam bene contra Aureolum tuetur Capreolus in 1. distinct. 40. quæst. 1. art. 2. Quare breuiter dico, causam huiusmodi impellentem ad prosperos euentus generalem & supremam, nonnunquam etiam immediate in voluntatem creatam influentem, esse Deum; nonnunquam Angelum illuminantem & dirigentem, seu bonum, si euentus verè salutaris sit animæ, aut bono communi: seu malum, si euentus solum ad speciem fortunatus sit, re ipsa verò noxius; aliquando etiam esse cœlum, dum appetitum sensitium commouet. Interim verò ipsam complexionem, ac eustochiam seu industriam naturalem, ad hæc ipsa momentum etiam adferre, non negauerim. In quem denique sensum ferè ipse etiam Aureolus loco cit. proposuit 2. concludit his verbis: *Considerandum, quod licet ista sit ratio generalis, quare homines naturaliter sunt bene fortunati, aut videntur forma vera, nihilominus aliquando Deus ista immutat: sicut legimus de infortunio Tobie, & aduersitate Iob. Cur sum enim natura frequenter Deus impedit, iudicio suo occulto, & causis, quas ipse nouit, & tunc tribuit aduersa vel prospera, sicut placet, secundum suam prouidentiam: nec est inconueniens, quod tunc ministri sint Angeli boni, vel mali; secundum quod Boetius 4. de consol. dicit, quod famulantibus spiritibus seu Angelica virtute, seu demonum varia solertia impletur Dei prouidentia, & fatum exercetur. Sed ea quæ dicta sunt, intelligi oportet, ubi Deus relinquit hominem natura & industria sua. Non est enim inconueniens, imò omnino expertum, quod aliqui ex naturalibus suis diriguntur in prospera, propter huiusmodi coniecturales virtutes. Ita Aureolus. Atque ad similem etiam modum de veris somnijs eorumque causis iudicandum est, reiecta erronea his de rebus Auerrois sententia lib. 12. metaph. comment. 36. qui causas rerum istarum in suum illum intellectum agentem & assistentem refert. Atque hæc de diuina prouidentia in genere factis: nunc prædestinationem, præcipuam quandam eius partem, eadem diuina prouidentia feliciter aspirante ac fauente agrediamur.*

